

24604

891.99

m-23

ԱՆՋԿՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԵՐ

ՆՈՒՅՐ

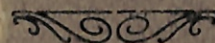
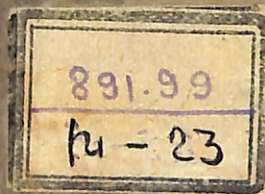
ՎԱՂԱԹԱՌԱՄ ՕՐԻՈՐԴ

ԽՐԻՍՏՈՆԷ Մ.

ԽԱՆԴԱՄԻՐԵԱՆԻՆ

Վշտահար ծնողից.

226

Тип. „Экономія“, Мугдуси-Акснова, Б.-Ванк, ул. д. № 3
ТИФЛИСЪ

891.99

11-23

Ա. Մ.

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԵՐ

ՆՈՒԷՐ

ՎԱՀԱԹԱՌԱՄ ՕՐԻՈՐԴ

ԽՐԻՍՏԻՆԷ Մ.

ԽԱՆԴԱՄԻՐԵԱՆԻՆ

Վշտահար ծնողից.

7 0 0 3

Типографія Экономія, Бол.-Банкская ул. д. № 3
ТИФЛИСЬ

ԽՐԻՍՏԻՆԻՆ

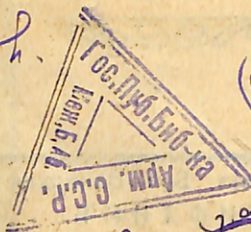
Հագար բառերից չեմ գտնում մէկ բառ,
Արտայայտել քեզ հոգոյս զգացմունք.
Աշխարհի կեանքից զգուել եմ իսպառ.
Ալեկոծում ինձ իմ մտքիս յուզմունք:

Դու՝ թափառական վարձած, սիրելի՛
Համբերութեամբ տար չարչարանաց խաչ,
Թէպէտ այդ վիճակ քեզ չէր արժանի,
Թող քեզ հովանի լինի Աստուծոյ աջ:

Այս բառեր ահա, բխած իմ սրտից.
Նուիրում եմ քեզ՝ որպէս մէկ ուղերձ,
Թող չը պատճառեն բո սրտին կսկիծ,
Սյս ծաղկեայ փունջը բո թշուառ հօրից:
1906.

Ձայն հառաչանայ հեծութեան սրբի,
ողբոց աղաղակի, Բեզ վերնծայեմ
Տեսող գաղտնեաց,
«Նարեկ»

32624-Ա.Դ.

(5-4138)
49)

15903-58

Ո՞ր ե՞ր ԳԻՉԵՐ

Արեւելքում կարմիր ամպեր,
Երկինք երկիր հրավառ,
Արշալոյս է աւետարեր,
Արեւ ծագում հրաշափառ:

Մայր-Արաքս առաւօտեան
Աղամանդեայ հագուստով,
Նորահարսի համանման՝
Դիմում գումարթ դէպի ծով:

Շողշողում են էջմիածնի
Դմբեթների ջինջ խաչեր,
Երևում են հայոց երկրի
Քաղաք աւան և գիւղեր:

Օձապտոյտ գետ-առուներ,
Քայլամուր հոսում են,
Բուրում շուրջս անուշ հոտեր,
Երգում պէս պէս թռչուններ:

Անտառ լիճեր և այգիներ
Արարատեան մեծ դաշտի,
Ձեն սփռվում սրտիս վիշտեր,
Ինձ թվում են ցնորքներ:

Գիշեր դարձաւ, մութը պատեց,
Փոխվեց պատկեր բնութեան,
Հորիզոնը ընդարձակվեց,
Պարզվեց մէկ այլ տեսարան:

Բացուին դռներ անհնութեան,
Անեղը, անվերջ անսահման,
Միտքս, հոգիս, սլացան ի վեր՝
Մտին ի ծոց բնութեան:

Քանի քանի բիւր մարմիններ
Փայլում են վեհ կամարում,
Մեծ Արարչի լոյս լապտերներ՝
Յոյս արծարծում սրտերում,

Խորհուրդաւոր գիշերվայ մէջ,
Աստղազարդ երկնքում,
Այդ վրանում Աստուածաստեղծ,
Մեր հոգիներ են հանգչում,

Գիշերը ունի տիեզերքում՝
Ջարմանահրաշք տեսիլներ,
Երևում են մութ խաւարում՝
Արարչութեան մեծ գործեր:

ԾՈՎԻ ԲՈՂՈՔԸ

Իմ բնակարան ծովի եզերքում,
Ապառաժների վրա է շինուած.
Ահա վեց տարի այլ բանտի միջում,
Անցնում սև օրեր՝ կենդանի մեռած:

Անողորմ վճիռ դատաւորների,
«Տասն մէկ տարի բռնատարկուած մնալ»
Մարդասպան էի, ոճրագործ էի.
Խիստ չէր այդ պատիժ և անակնկալ:

Ես անցնում էի մէկ օր փողոցով,
... ծեծում էր կոյրին,
Անչափ զայրացած. մոլորված մտքով,
Ապտակ տուի ես նրա երեսին.....

Սարսեց և դողաց համայն բնութիւն,
Ապտակ... ինչ յանդգնութիւն:
Գորած է խիղճ. և կարեկցութիւն,
Չը կայ մեր դարում մարդասիրութիւն:

Գողում կոչում են ծովի ալիքներ,
Ջայրացած իսպառ ընդդէմ մարդկութեան.
Փակված, չեմ տեսնում ալեաց փրփուրներ,
Բայց և լսում եմ նրանց բողոքներ:

— «Հրէշ է մարդը և միշտ անարդար»
«Որ չունի ոչ գութ, ոչ օրէնք արդար»
«Մեր ալիքներով այդ ցեղի վրա»
«Կապտակենք, թքենք հարիւրաւոր դար»

ԵՐԿՈՒ ԴԱԳԱՆ

Նա կարիք չունի ո՛չ ձեր արցունքի,
 Եւ ո՛չ պսակի և ծաղիկների.
 Մեռաւ... գոհ դարձաւ... անգութ ծնողներ,
 Հնազանդվելով ձեր հրամանին:

Նա կարիք չունի ո՛չ մուգիկայի,
 Եւ ոչ հոգեւոր երգեցիկ խմբի,
 Դուր չէք հայր և մայր, վատ քան դահիճներ,
 Թռաւ... գոհ եղէք լազան ծնողներ:

Դուք խոշխոշող էք սիրահարների.
 Նայեցէք այն տեղ, վատթար ծնողներ.
 Ահա տանում են դազալ ուրիշի,
 Դարձեալ հետեանք ձեր կապրիզների:

Ձեր միակ աղջիկ հեղ էր ու բարի,
 Ձեր կամենում կին լինէր ուրիշի,
 Կամրին հակառակ, հարուստ փնտռեցիք
 Տուիր յիսունամեայ Գիգոյին գերի:

Մաշուկ իր վշտից հնազանդ Մարին,
 Որք սիրում էր ուսուցիչ Հայկին,
 Ինքնասպանութեամբ առ էլ վերջ տուաւ՝
 Մարիից յետոյ իր թշուառ կեանքի

Տարէք գերեզման յանձնեցէք հողին,
 Այդ երկու դազալ՝ Մարիին — Հայկին.
 Դէ գուարճացէք անգութ գազաններ.
 Սառն գետնի տակ, թող միաւորվին:

. ին-

Երկրի վրա քնքուշ սեռում՝
Բարոյական բեզ նման.

Լեռանց վրա ծաղիկներում՝
Անուշահոտ բեզ նման.

Լուսաճաճանշ ովկիանոսում՝
Փայլուն աստղ բեզ նման,
Համայն բնութեան էակներում՝
Ձը գտի մէկը բեզ նման:

1905. ԱՐՅՈՒՆՔ ԵՒ ԽԱԶ

Գնում հայրենիք մտքով մոլորոված,
Ձիերը ձգում կառքս դէպ առաջ.

Մտաբերում եմ անցած սև օրեր,
Սակայն ինձ համար ամէն ինչ մեռած,

Օր է մայիսվայ, օր հրաշալի,
Այ ու ձախ ընկած շղթայ լեռների,
Քիրս, Մուս տխուր նոր վշոով լցուած,
Սիպտակ սաւանով գլուխներ ծածկած:

Ջրեղ բնութեան աննման պատկեր՝
Աչքիս երևում որպէս սև ամպեր.
Որդեկորոյս մօր համար ինչ հրճուանք.
Երբ սրտի միջում ցցուած են սրեր:

Կառքս կանգնում է մէկ գիւղի առաջ,
Ես անշափ յուզված, քաշում եմ թառանչ,
Իմ հանդէպ կանգնած մէկ խումբ թիւրք կանայք՝
Ձգեցին վրաս անախորժ հայացք:

Սառսուր ինձ բռնեց, երբ նրանց միջում՝
Հրեշտականման մէկ կին էր փայլում.
Հայի դէմք ունէր՝ նա ինձ ականարկեց,
Ծածուկ խաչհանեց՝ արցունք աչքերում:

Քանի այդպիսի հայ կին և աղջիկ,
Թուրքերի ձեռքին ընկած են զերիք,
Իմ վշտին վրա՝ եկաւ մի նոր ցաւ,
Թշուառ հայրենիք, դժբաղդ հայունիք:

1905. ԹԻՒՐ

Անիծեալ տարի,
Գազան անմեհի,
Կարճ էր քո կեանքը,
Չի եղիր բարի:

Ի՞նչ մտածեցիր,
Եւ ի՞նչ շահեցիր,
Որ անթիւ մարդկանց
Տներ քանդեցիր:

Արիւն ցանեցիր,
Գիւղեր այրեցիր,
Բազում զիականեր,
Անթաղ թողեցիր:

Մենք թշուառացիք,
Հոգսի մէջ ընկինք,
Մէկ կոտոր հացի՝
Կարօտ մնացինք:

Ջատ ընտանիքներ՝
Իրենց տուն տեղեր՝
Թողին և դարձան
Միշտ գաղթականներ:

Հեծ-սուգ քցեցիր,
Չան պէս սատկեցիր,
Ցաւիտենական՝
Անուն թողեցիր:

ՄԷՐ ԵՒ ԵՐԴՈՒՄ

1905.

Սօնան չքնաղ գեղեցիկ,
Քարոյական մէկ աղջիկ,
Հաստատ մնաց իր երգման.
Ինձ չը խաբեց յաւիտեան:

Երիտասարդ հասակում՝
Հոգով սրտով անվեհեր,
Շրիւն եռում երակում,
Հայրենիքի պաշտպան էր:

Հայ-թրքական կռիւում,
Ուր մահ-սարսափ էր տիրում,
Զինուոր դարձած մեր գիւղում,
Զէնքը ձեռքին միշտ հսկում:

Ինձ վիճակուած էր գնալ,
Չուշու բերդի մէջ մնալ . . .
Վերջի հրաժեշտ իմ Սօնին,
Առ ժամանակ հեռանալ:

Իմ թշնամիք հնարում,
Սիրուհուս սուտ լուր բերում,
Ինձ սպանման բոթ յայտնում,
Ամբողջ գիւղում տարածում:

Նա արուական հագստում,
Հերոսաբար զինվում է.
Առանց մէկին յայտնելու.
Ե... քաղաքն է գիմում:

Գտնելու իմ զերեզման,
Թափել աւցուներ իմ վրան,
Ապա կամաւ զոհ դառնալ,
Ինձ հետ հողում միանալ:

Լիսագօրում թուրքերը՝
Այդ խաւժաղուժ ցեղերը,
Բռնաբարում են նրան
Կուրացնու — մբաց թողում:

Նւ գուգարար նոյն օրում,
Հայ-թրքական սահմանում,
Կեօհար-աղի ձորակում
Նա թրքերի ձեռք ընկնում

.
.
Կուրացնում. . .

Սօնան և ես կոյր դարձած,
Հայից, թուրքից խիստ զգուած,
Սուրբ պահելով մեր երգում.
Տաթև վանքում ենք ապրում:

ՂՈՒԿՈՍ XVIII ԳԼՈՒԽ 8 տ.

Ո՛վ դու անսահման անիմանալի,
Ահեղ բնութիւն, յաւերժ կենդանի,
Մարդկային մտաց անհասանելի,
Այսօր դարձար դու, մեզ շօշափելի:

Լոյս ի յայտնութիւն համայն աշխարհի,
Ոյք ունեն առ Քեզ հաւատ կենդանի,
Կը սլանան դարեր կը փոխվեն լազգեր,
Բայց միշտ կը երգվի «Խորհուրդ մեզ սքանչելի»:

Աւաղ այդ երգեր են կրկնութիւններ,
Այժմեան մեր դարում քո սուրբ տաճարներ,
Կանգնած են որպէս, մէն մի մեհեաններ.
Մենք չենք բրիստոնեայ, այլ հեթանոսներ:

Մեռած է հաւատ, հաւատ առ Աստուած,
Ապականութիւն ամէն տեղ տիրած,
Սէր, կարեկցութիւն, մարդասիրութիւն,
Մարդկային ազգից՝ ընդ միշտ վերացում:

Մեր սուրբ ծէս, կրօն են հրեշտներ,
Չը կան սուրբ հայրեր... դարձած են քուրմեր,
Էլ ինչո՞ւ մեզ պէտք եկեղեցիներ,
Երբ չը կան մեր մէջ «հաւատ յոյս և սէր»:

† ԻՍԱՀԵԿ ԺԱՄՀԱՐԵԱՆ

Հարազատ որդի ապերախտ ազգի...
Մշտատանջ հոգով արտով և մտքով...

Անխոնջ դու մշակ քո շալթենիքի,
Անմեղ զոհ դարձաւ անողոր սրի:

Սրբապղծութիւն, ապերախտութիւն,
Սոսկալի անթիւ մարդասպանութիւն,
Հայերի ձեռքով փրկչական թվում,
Մեզ ցոյց է տալիս հայոց պատմութիւն:

Մանածիւր իշխան Ռշտունու ցեղից՝
Միշագետրի մէջ հղհ բարբարոս.
Անգութ Սանատրուկ Արշակունի ազգից,
Աղուանից երկրում դարձաւ Յուլիանոս:

Խաղալիք չեղաւ սրա չար ձեռքում՝
Սուրբն Գրիգորիս Վատինեան դաշտում,
Սրբոյն Յուսիկայ բրածեծ չարմաւ,
Հայոց Թագաւոր Տիրան անիրաւ:

Ապերախտ Պապը չը թունաւորեց
Մեծին Ներսէսի, և կեանքից զրկեց.
Այդպէս էլ և քեզ ողբալի ընկե՛ր,
Սրով խոշխոշեց հալ մարդի ձեռքեր:

Անխոհեմ ազգի օձի զաւակներ,
Ուրբան ցանեցիք արդար արիւններ,
Դուք ազգի համար դարձաք դահիճներ,
Անիծուին ձեր տոհմ և ձեր սերունդներ:

Անհուն ընդլծեան մէջ՝ անտես ամպերով,
Կայ ծածկուած էակ մեզ անյայտ թէ ով,
Աստուած ենք կոչում. ունի դատաստան,
Քայց ուշ է պատժում... տեսնում ենք աչքով-
1902

Адм. С.С.Р.

(5-41 38
49)

259-3-58

ԱՆԳՈՒԹ ԱՐԱՔԾ

Մահեցին դարեր, կանցնին տարիներ,
Դու միշտ սառնարիւն, դու միշտ անտարբեր,
Չը գիտեմ, ինչո՞ւ հայոց աշխարհում՝
Հայոց երգերում քո անուն յիշում:

Դու նենգաւոր ես, դաւաճան ազգի,
Ամանչում էլ չես, մնում կենդանի,
Հայրենեաց սուրբ սէր չը կայ բեզանում,
Միմիայն թուրքի հոգսն ես քաշում:

Քո աջ ձախ կողմում արձակ ավերում՝
Խոտ և ջուր քիւրդին մատակաբարում.
Հայոց պատմութեան միջում չը տեսի,
Մի բարիք արած լինիս հայ ազգի:

Ափերիդ վրա՝ կար մէկ ժամանակ՝
Տարածված էին գիւղ աւան քաղաք,
Օսման և Պարսիկ արին աւերակ,
Ամայի դարձար, անհոգ միայնակ:

Ասա ինձ Արարս, ինչ վիշտ պատճառեց,
Ինչո՞ւ այդ աղէտք քեզ չի ներգործեց,
Այժմս էլ դու, առաջվայ նման,
Մառնարիւն դէմքով անում քո շրջան,

Սինա-փաշայի զօրքից սարսափած,
Անգութ Չահ-Ապաս հրաման էր տուած,
«Քշել հայերին տանել Պարսկաստան,
«Չը մնայ մէկ հայ, որ տեսնի Օսման»:

Ի՞նչ չէիր վկայ այդ տեսարանին,
Երբ կտրում էին քիթ ալանջ հայի,
Ստիպում նրանց անցնել քո միջով.
Ասա այդ ժամում, տխրեցիր սրտով:

Ինչո՞ւ պիտ ծածկեմ քո վատթար վարմունք,
Որքան ընտանիք՝ ծերեր և մանկունք,
Ափիդ մօտ կանգնած արտասուք թափում,
Նրանց կոծ և սուգ դու չէիր լսում:

Քո յորձանքի մէջ նրանց հոգձուցիր,
Կանայք աղջիկներ չի խնայեցիր,
Քո պիղծ սրտումը, քո սրովայնում
Այդ դիակներով լիւռնք կազմեցիր:

Բայց ինչո՞ւ անփորձ քո միջով անցան,
Անհաւատ Չահի զօրքը անխափան,
Ինչո՞ւ նրանց էլ չի գլորեցիր,
Ալիքներով մէջ սատակացրիր:

Քսաները որդ գարը բերաւ նոր վիշտեր,
Հայ-թուրքի կռիւ, մահ և հրդէհներ,

Դարձեալ քո միջով, անցան պարսիկներ,
Եկին քանդեցին մեր սրբավայրեր:

Մնապարծ Արարս, դու մի ամանչիր,
Ասա համարձակ, դու կարող չէիր,
Ալիքներիդ մէջ խեղդել թշնամուն.
Գոնէ, այս անգամ վրէժ առնէիր:

Ինչո՞ւ Կարմիր ծով իւր մէջ ընկղմեց,
Փառաւօնի զօրը, Իսրայէլ փրկեց:
Ինչո՞ւ պապանձված՝ չես պատասխանում,
Անպատկառ ղիօթ Կասպեան ծով փախչում:

ՍԻՐՏ

Ովկիանոսի անդնդում,
Գետնի, հանքի սրտերում,
Երկրաբաններ են շրջում.
Բնութեան ծածկուած ծոցիցը,
Նորութիւններ յայտ բերում:

Անհուն անեղր կամարում:
Աստեղագիտած միտք թռչում,
Ու բիւր անթիւ մարմիններ
Դաշնակցաբար են լողում:

Արեգ, Բազումը և Լուսնեակ,
Փայլածու, Մարս, Արուսեակ,
Աչքի անտես մոլորակ.
Դարձան մարդկանց հպատակ:

Սիրտն է մարմնոյ մէկ անդամ,
Ունի անդունդ անսահման,
Նրա կշիռը շատ չնչին,
Բայց անհաս է մեր մտքին:

Յ. Ժ.

ՓԱՐՈՍ.

Մինչ դեռ չը կայիր ծովի եզերքում,
Մութ ծովի վրա սարսափ էր տիրում,
Որքան թշուառներ, հաց հայթայթողներ,
Ալիքներ հետ տիւ գիշեր կռվում:

Ջողշողուն աստղեր երկնքի ծովում.
Ճանապարհ ցոյց տալ չէին կարենում.
Խեղճ ձկնորսներ նաւերի վրա,
Անեղ վիճակում անդունդ գլորվում,

Խուճը խուճը կանգնած են այնտեղ եզերքում,
Աղբաւ ընտանիք նրանց սպասում.
Վաղ արշալոյսին խորտակված նաւեր
Ծովի ամի մօտ անտէր տատանվում:

Այսօր դու կանգնած նաւասանգստում,
Էլբերտական լոյս ես սփռում,
Էլ երկիւղ չունեն կատաղած ծովից
Մոլորված նաւեր առ քեզ են դիմում:

Այո դիմում են աչքեր քեզ ուղղած
Պահակներ ալիք մըշտ արհամարում...

. . . ին.

Պայծառ էր այն օր, խնդում էր և ծով,
Ամպեր չը կային կապոյտ երկնքում,
Չողենաւի մէջ իմ գերդաստանով,
Անհուն բնութեան տեսքով զմայլվում:

Դէպի հիւսիսը ծովի ձախ կողմում,
Հրաշալի բնութեան տեսարան բացվում,
Բարձրաբերձ լեռանց անտառների մէջ,
Մեր աչքի հանդէպ մէկ վանք երևում:

Հոյակապ շէնք էր, գմբեթ ոսկեգօծ,
Ճարտարապետի հրաշալի գործ,
Խաչը փայլում էր նրա գագաթին,
Հրճուանք պատճառում ճանապարհորդին:

Այդ սրբավայրը յանուն սուրբ Կուսին,
Ուխտատեղի էր նաւաստիներին,
Այդ վանքի գործած անթիւ հրաշքներ
Տարածված էին շրջակայ գիւղեր:

Հուսատու փարոս նրա աջ կողմում,
Ծովի երեսին լոյս էր սփռում,
Ալեկեծութեան հանձնաժամերում,
Ուղևորներին յոյս էր... հերշնչում:

Յանկարծ երկնքում սե ամպ երևեց,
Ջրջմուխիկ հրոյ նման տատանվեց,
Յողդողդ բնութեան անսանձ կապրիզներ
Մէկ ժամվայ միջում ամէն ինչ փոխեց:

Երկինք և երկիր խառնված միմեանց հետ,
Մեր շոգենաւր կորցրեց իր յետք:
Կայծակ, որոտմունք, հեղեղ, ուրազան,
Նաւին դարձրին սէկ թափառական,

Կատաղած ալիք մեր նաւ գլորում,
Գրկին վեր հանում, կրկին գլորում,
Տախտակամածի վրայ անզգայ
Ընկած էինք մենք, ձայներ արձակում:

Անխոնջ նաւապետ ծովի հետ կռւում,
Նաւաստիները կեանք չեն խնայում,
Փրկութեան նշոյլ, ազատութեան ելք,
Անգութ բնութիւն մեզնից զլանում:

Ճոգենաւի դեկ արդէն խորտակված,
Առասանները միմեանց ոլորած.
Նաւի բեւեռներ տախտակից զատված,
Կոներեր և կայմեր ցիրուցան դարձած:

Հայելու պէս ծով, սար և ձոր դարձաւ,
Մեր շոգենաւր անդունդը ընկաւ,

Ալիքների մէջ մէկ լոյս թափանձեց,
Մեր մեռած սրտում նոր հոգի փչեց:

Նոյն լոյսը կրկին խաւարի փոխվեց,
Ծովի կոհակներ նրան կլանեց,
Դարձեալ նոյն լոյսը փայլեց երևեց,
Մեր մեռած սրտում նոր յոյս արծարծեց:

— Թշուառ ուղևորներ, քաջասիրտ եղէք,
Ասեց նաւապետ այնտեղ նայեցէք:
«Ձէք նկատում դուք փարոսի լոյսը,
«Էլ մի կորցնէք ձեր հաւատ յոյսը.
«Արդէն հասած ենք նաւահանգիստը,
«Մեզ մահի ձեռքից ազատեց կոյսը:

Վաղը արշալոյսին Տիրամօր վանքում,
Ճանապարհորդներ ծնկաչոր դիրքում,
Արցունք թափելով իրենց աչքերից
Օրհնում են կուսին մոմեր ձեռքերում:

ԿԵԱՆՔԻ ԱԼԻՔՆԵՐ

Աշխարհիս մէջ ամէն բան
Ծնթակայ է փոփոխման.
Այսօր պայծառ է երկինք,
Խնդում դաշտեր և լեռինք:

Դու տեսնում ես երկնքում,
Աստեղներ են շողշողում.
Փոխուեց բնութիւն մէկ ժամում.
Մըրիկ, կայծակ, որոտում:

Այսօր բաջառողջ զուարթ,
Արձանի պէս կանգնած մարդ,
Գողիաթ է թէ Սամսոն,
Հսկաների մէջ միակ:

Վաղը հալումաշ դարձած,
Ամբողջովին քայքայված,
Երբորդ օրում լսում ես.
Որ մեծ հսկան է մեռած:

Գիտունների շարքերում,
Բօմանների հեղինակ
Auréole է Ֆրանսիայում,
Իրեն ազգին փառք, պարծանք:

Քաղաքից դուրս դաշտերում,
Մանուկի պէս լաց լինում.
Հասակաւոր է այդ մարդ,
Դարձած թշուառ մէկ էակ:

Հարցնում են մէկ մէկից,
Ո՞վ է այդ մարդ խելագար,
Իմացվում է հսկողից՝
Հեղինակ է...*) այդ թշուառ:

Համեստ երգիչ հրաշայի,
Ձայն ունեցող սոխակի,
Պար ժամանակ այդ Madone
Մէկ մագնիդ էր թատրոնի:

Անկողնու մէջ է պարկած՝
Անբուժելի թոքախտով,
«Պրաւօ» կանչող սիրահար՝
Այժմ նրան մոռացած:

Պատկերահան հռչակված,
Համայն բնութիւն նկարած,
Արծուի աչք ունեցող,
Վաղը տեսնում կուրացած:

Չատ փափկասուն մանուկներ.
Ընտանիքի անդամներ...

(* M. P.

Անդորը խաղաղ սրտերով
Անցուցանում են օրեր:

Բաղդի անիւր փոխուհեց,
Ամենայն ինչ քայքայվեց,
Խեղճ ընտանեաց մէն մէկը
Թշուառութեան ենթարկվեց:

Համեստ սիրուն մէկ տիկին,
Հաւատարիմ ամուսին,
Դու սիրում ես կաթոգին՝
Յանկարծ փչում է հոգին:

Կը գոյ մէկ օր կը մեռնես,
Դերդաստանի դու հայր ես,
Ձաւակներիդ ոչ մէկը
Չի բռնի քո նռնիդ ղեկը: *ա*

Աշխարհս է որպէս ծով,
Տառապանքները ալիք,
Իւրաքանչիւր մարդ նաւակ,
Այն ալեացը խաղալիք:

Գործիւր անխոնչ և անքուն,
Որքան կամիս լեր արթուն,
Անողոր է բնութիւն
Չը կայ մէկ բան հաստատուն:

ԲՈՂՈՔ

Տեւրճ է միշտ այս դառն վիճակ,
Չալիտ սպառվին պատիժ երկնառաք,
Տոչորում են ինձ, աղէտներ այս քան,
Առանց տանելու ինձ ի գերեզման:

Որոնց պատժում ես, թողում կենդանի,
Որոնցից մահը շրջում է հեռի,
Այդպիսեաց համար. անողոր երկինք,
Դու խստութեանը մէկ վախճան չունի:

ՉՈՐԱՅԸՆԾ ԿԱՂՆԻ

Կար մի ժամանակ այս խիտ անտառում...
Ճանապարհորդին աստուած երևում,
Անց դարձ անողներ իմ ստուերի տակ,
Գիշեր ու ցերեկ միշտ պատսպարվում:

Արհաւիրք բնութեան չէին յանդգնում,
Խաղալիք շինել ինձ իրենց ձեռքում,
Աւաղ, շուտ անցան այն քաղցր օրեր,
Այսօր ամեն մարդ ինձ արհամարում:

Նայում եմ շուրջս... չունիմ մէկ ընկեր,
Ամեն տեղ ծաղիկ և կանանչ ծառեր,
Մի՞թէ այրվելու էլ չեմ արժանի,
Որ կտրեն կեանքիս արդէն փթած թիւ:

ԵՐԿՈՏԱՆԻ

Մեղրաճանճների տասնեակ հազարներ,
Իրենց թևերով օդն են շարժում.
Քո շուրջը շինած անթիւ փեթակներ.
Դու անշարժ կանգնած նրանք չեն խայտում:

Անցնում փողոցով տեսնում ես շներ.
Դու միշտ լսում ես նրանց հաջոցներ,
Քո ուղիղ հանդարտ ծանրաքայլ գնա,
Մի նետիր քարեր քեզ չեն վնասում:

Եւ մինչև անգամ, այն խայթիչ օձեր
Քո ստուէրիցը փախչում են, թազվում,
Նրանք զուր տեղից չեն թափում թոյներ,
Երբ նրանց հարուած չես հասացանում:

Կան երկոտանիք՝ անգութ էակներ...
Որոնց սքտերը դարձած են քարեր,
Կարծններիցն էլ սարսափելի են.
Դուշակիր սկզբեր են այդ հրեշներ:

ԱՇԽԷՆ ԵՒ ՄԻՉԱ

Մայրիկ, ինչո՞ւ մեր Աշխէնին
Ծաղիկներով ծածկեցին.
Նա քնած էր, չի իմացաւ,
Մէկ արկղի մէջ դրին.

Ասա՛ մայրիկ, Աշխէնիկին,
Մուգիկայով ո՞ւր տարին.
Ինչո՞ւ լուռ ես, լաց ես լինում,
Էլ չես լսում քո Միշին:

Ընկեր չունեմ, էլ չեմ խաղում,
Ես նրան եմ սպասում,
Երբ կը՝ գայ տուն սիրուն քոյրս,
Ինչո՞ւ դու ինձ չես ասում:

Մայրիկ, ասա՛, թէ չէ գալու,
Ես կը գնամ նրա մօտ.
Հայրիկը, դու միշտ տխուր էք,
Պատճառը ինձնից ծածկում էք:

— Նա այնտեղ է, երկնքումը,
Ու աստեղներ են փայլում,
Միշտ քոյրդ ասող է դարձել,
Վերեիցն է մեզ նայում:

Մենք էլ մի օր այնտեղ կը լինենք,
Աշխէնի հետ կը շրջենք,
Դու էլ նրա հետ, կը խաղաս,
Ես և հայրիկ կը նայենք:

— Թէ այդպէս է մայրիկ, լսի՛ր,
Թո՛ղ քո լացը, ծիծաղի՛ր,
Ծաղիկներով ինձ զարդարի՛ր,
Ջուտով նրա մօտ դրկի՛ր:

Охтенскій пороховой заводъ.

Մտայոյզ նստած սենեակիս միջում,
Նայում եմ բնութեան, երբէք չեմ հրճվում.
Զը կան սար լերինք, ոչ բլուր ոչ ձոր,
Օխտան է միայն ծանրաքալ հոսում:

Մեռած է այդ գետ, ձայն ձուն չէ հանում,
Որպէս մէկ կանգնած ջուր է երևում,
Դեղնագոյն ջուր է, անախորժելի.
Բայց վրան անթիւ նաւեր են շրջում:

Լուսամուտիս դէմ գետի միւս ափում,
Խիս և ընդարձակ անտառ երևում,
Նայիր ուր կամիս, են գործարաններ.
Ուր թշուառ մարդիկ բլտինք են թափում:

Ծածկված է երկիրը մռայլ ամպերով,
Գործարաններից վիժած ծուխերով,
Կարօտ ես մնում կապոյտ երկնքին,
Նեխված է օդը ծծումբահոտով:

Գիշեր ու ցերեկ այդ զաւօղներում,
Մարդկանց կեանքի գէմ նիւթեր պատրաստում,
Ռումբներ, գնդակ, վառօտ նորահնար,
Ամէն մարդ գիտէ, թէ ինչու համար:

Ամբողջ օրուայ մէջ սուլոցի ձայներ
Խլացնում են մարդու ականջներ:

Եւ անդակոչ թնդանօթներով
Ջտուած նիւթերից անում են փորձեր:

Թէ ինչ գաղտնիք կայ, ես չեմ հասկանում,
Ամերիկ — Եւրօպ կօնգրէսներ կազմում,
«Թողել պատերազմ արիւնհեղութիւն».
Մինչ դեռ պիտութիւնք թոյն են պատրաստում:

Истъ-истъ-ներ
... նի:

Демократъ է խիստ Соціялистъ,
Վարրով բարի, բայց չէ thesite,
Ինչ անուն տամ, այդ չը գիտեմ
Հայ է, բայց չէ nationaliste

Ист-ист բառեր մեր այս դարում,
Ամէն մէկ մարդ գործ է ամում,
Թէ հասկացող, և թէ տգէտ,
Իրեն ист-ист է անուանում:

Վաթսունամեայ՝ հասակ առած,
Ист-ист-ներով շրջապատված,
Թիշտ լսում եմ նրանց խօսքեր,
Փառք տամ Տէրին, ապուշ դարձած:

Ամէն մէկ истъ фракція ունի,
Ձեն Իսայի, ոչ Մովսէսի,
Բարեկրօնեան նրանց բարբառ,
Ձայներ հանում բուէներին:

Октябрист կամ монархист,
Թէ Journaliste կամ anarchiste
Իւրաքանչիւր իրեն օգտին,
Գրում, տպում, բղաւում խիստ:

Opportuniste, Communiste ներ,
Ատում են ազգ ու ծնողներ.
Իստերը ունեն մէկ նպատակ.
Փառք ու պարծանք... և ոսկիներ:

Թշուառ ամբոխ, խեղճ մարդիկ.
Դրանց յուսով պիտի ապրիք.
Ист-ист-ներից հեռու կացէք,
Սթափուեցէք, ձեր աչք բացէք:

Забастовк-ից խուսափեցէք,
Ձեր հին հաւատ պինդ պահեցէք,
Ձեր մանուկներ հաց են ուզում,
Նրանց սնունդ հայթայթեցէք...

ՈՒՆԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

«Ունայնութիւն, ասաց ժողովող,
«Ամենայն ինչ ընդունայն,
«Եւ մարդն ի հող»:

Դոյութիւն մարդու հոգոյ
Զատ նման է ճրագի լուսոյ.
Փշիր նրան՝ անյայտացաւ,
Ո՞ւր գնաց նա, և ո՞ւր կորաւ.

Որքան մարդը է կենդանի,
Ասում են, կայ և մէկ հոգի,
Դադարում է մարդու շունչը.
Դուցէ հոգին է այդ շունչը...

Սակայն մարդիկ մերկ են ծնվում,
Թագաւորները պալատներում,
Ստրուկները ախոռներում,
.

Մահը մանգաղը բռնած ձեռքում,
Մեծ և փոքր չէ որոշում,
Մերկ էլ տանում մեզ գլորում,
Թէ հոգի մէջ և թէ ջրում:

Շատ անգամ էլ մեզ հրդեհում,
Դազանների առաջ քցում.

Ունայնութիւն չէ ամէն բան,
Մարդիկ թշուառ չեն բան անբան:

Կորան ազգեր, անյայտացին,
Նորերը եկին տեղ բռնեցին,
Դարձեալ կը գան, կերթան ազգեր,
Մարդիկ կը լինին, որպէս ստուեր:

Ունայնութիւն-ունայնութեան,
Ամենայն ինչ է ընդունայն:

ԱՆՈՂՈՔԻ ՆՈՒԹԻՒՆ

Ո՛ւմ աղօթում, արցունք թափում,
Տիւ և գիշեր անդադար.
Դու կարծում ես թէ բո սրտում,
Եղած վշտիդ կը լինի ճար:

Թշուառ ծնող... յոյսդ կտրիր,
Աչքերդ ի վեր համբարձիր,
Ո՛ւր է Աստուած, դէ մտածիր,
Նրան երբէք չես գտնիր:

Դու տեսնում ես երկնքում,
Սիրուն աստղեր են փայլում.
Արեգակը յոյս է տալիս.
Լուսինը անհոգ մեզ նայում:

Հազար անգամ երկրագնդից,
Մեծ մոլորակ կայ այն տեղ.
Միլիոն մղոն միմեանցից
Հեռու, դու կարծում ես կից . . .

Սնթիւ են այդ մարմիններ,
Յոյժ անզօր են մեր մտքեր,
Դանել բնութեան գաղտնիքներ:

Թէ սիրելիդ կը մոռնի...
Կամ թէ մնայ կենդանի,
Թշուառ մարդիկ, ծնողներ՝
Այդ կապ չունի աղօթքի:

Տէրութիւններ են դիմում,
Միմեանց վրա յարձակվում,
Խաչ, սուր, բռնած ձեռքում,
Խեղճ մարդկանց կոտորում:

Ասում են, մեծ է Աստուած,
Նրա իրենց յոյս բռնած,
Ինչ սոսկումներ այդ կռվում,
Տես են դառնում ջախջախված:

Մէկը աղբատ ու բարի,
Ստրուկ դարձած տաճարի...
Զէքի կոպէկ տամ մօմի,
Ծխում կնտրուկ—հալուէլի:

Միւսը հարուստ անաստուած,
Խեղճ և գութ կորցրած.
Մինչև անգամ հայրասպան...
Բայց մարդկանցից միշտ յարգված:

Թէ Պրահմա, թէ Պուտա,
Մահմեդական, քրիստոնեայ,

Հնդիկներ, ու Հրէայ,
Մէկ սերունդ են Ազամայ:

Միլիոնաւոր ամբոխին՝
Նրանց մէն մի խնդիրքին,
Ո՞ւր է Աստուած չը գիտեմ,
Նա չէ լսում ոչ մէկին:

Բնութեան օրէնք անողոք,
Նա չէ լսում մի բողոք,
Ո՞վ բանական ողբալի,
Քեզ վրա դիր միշտ քո հոգ:

ՀԱՅ ՈՂՍԱՆՈՂՆԵՐ

Հերոսի պէս դէմք ունի,
Վիճակի մէջ մի մտնիր,
Գրպանումը փող չունի,
Հպարտութեան մի նայիր:

«Վայ էն հալին» ապրում է,
Ճատ անգամ նա քաղցած է,
Մէկ սենեակի մէջ փակված,
Բութից, ցրտից խուսափված:

Երկար գիշեր հիւսիսում,
Տարօրինակ մէկ կեանքում,
Զբաղմունքին չափ չունի,
Լոյս ճրագի կարօտում:

Երբեմն մէկ տեղ նա նստած,
Ոտքը ոտքովը քցած,
Ծխախոտը բերանում,
Աչքը լուսնին բեւաւած:

Նա ոչ ոքի չի տեսնում,
Բնութեան հետ է մաքառում...
Եւ իր թշուառ վիճակը,
Դժգոյն լուսնին է յայտնում:

Վերացական utopi-ով՝
Խորասուզված իր մտքում,
Դու անցնում իր մօտով,
Նայում նրա զգանքով:

«Ե՞ր չը տուաւ քեզ յարգանք,
Չը վերցրաւ իր գտակ,
Անում ես դու բամբասանք,
Քցել իզուր նրա վարկ:

Թորից կպած սաստիկ հազ՝
Նա դառնում է հայրենիք...
Հալվում դառնում որպէս մազ,
Եւ հուսկ յետոյ ոբղանց մաս:

Տասը, քսան տարիներ,
Դժբաղդ և սև շատ օրեր,
Լցված սրտով շատ վիշտեր,
Տանում են մեծ հերոսներ:

Ոմանց մահը գլանում,
Չատեր անգործ թափառում,
Պրօտեկցիեայի միջոցով՝
Քիչերը պաշտօն են գտնում:

† ԵՐԱՋ

Գերեզմանական լուսթիւն տիրում,
Անհուն տիեզերքի անեզր ծոցում.
Գարնան գիշեր էր, լուսինը դժգոյն,
Չը կար ոչ մի տեղ, ոչ ձայն, ոչ շարժում:

Դարձած նեւտոնար գազան զաշտերում,
Մահաբեր վերքով աստ անդ թափառում,
Անցած օրերիս և տարիներիս,
Հին հին յիշատակ սիրտս կեղեքում:

Մեռած էր բնութիւն, մեռած էր իմ սիրտ,
Միմեանց համանման, միմեանց զուգատիպ,
Ինձ ցանկալի էր խաւար տարտարոս,
Քան մեռած բնութեան՝ ծոցում մեռած սիրտ:

Հորիզոնի մէջ երկրի վրա,
Տիեզերքի մէջ երկնքի վրա,
Երևում էին ինձ խառնաշփոթ,
Ամենայն մի ինչ տալինու-վրա:

Միայն ես չէի տատանված զիրքում,
Անբան անասունք, անշունչ էակներ
Մինչ ճեղքված գետինք առ Տէր բողոքում,
Անգութ բնութեան կամքին ենթարկվում:

Դարկացած էին զաշտեր անտառներ,
Չոր ցամաք դարձած առուներ գետեր,
Չէր երևում ամպ, չէր հնչում զեփիւռ.
Չէր լսվում արտոյտ-սոխակի ձայներ:

Աննշոյլ մռայլ էին աստղեր,
Մթնալորտի մէջ մէկ թոյն մահաբեր,
Սաստիկ վարակում շնչաւոր անշունչ
Մեր երկրի վրա եղած էակներ:

Մեր երկրագնդին էր արդեօք վախճան,
Մեռած էր արդեօք վարպետ բնութեան,
Գուցէ առ աչօք էր այդ երեւոյթ,
Սակայն ինձ թվում, որպէս իրական:

Իմ աչքիս դիմաց հեռու անտառում,
Խաբուսիկ աղօտ մէկ լոյս երևում,
Դիմում եմ այն տեղ, մի այլ տեսարան,
Հարիւրամեայ կօր կոյս մատուում աղօթում:

Նա ինձ չի տեսնում, արցունք է թափում,
Աշխարհի համար Փրկչին աղերսում.
— «Սրսկիր, Աստուած, գթութեան քո ցող...»
Անխիղճ մորդկանց սրտում և հոգում:

Ուղարկիր անձրև, կեանք տուր բնութեան.
«Ցոյց տուր քո ուխտի... աղեկ հաշտութեան»

«Թող չը պատժվին մեր մեղքի համար,»
«Շնչաւոր... անշունչ արարածք համայն»:

Հրացանի ձայներ ականջիս դիպչում,
Երագս կիսատ՝ յանկարծ արթնանում,
Փամը չորսն էր մէջ.
Երեք էակներ կեանքից են զրկվում:

ԴԵՊԵՄԵՐԻ 24

Պ... քաղաքում, ն... պրօսպեկտում,
Անթիլ մարդիկ են շրջում.
Էլեկտրական լույս սփռած՝
Ցուրտ-բուք, սաստիկ հողմ փչում:

Օտոմոբիլ, պէս պէս կառքեր,
Ձգում տանում բուրժուանեւ,
Զքեղ ու տաք հագուստներում,
Ուրախ, անհոգ-անտարբեր:

Առաքայլված մազադրիներ,
Ուր կային շատ կլիենտներ,
Վազվայ համար առնում էին,
Թողում այն տեղ հարիւրներ:

Քայլում մէկ մարդ միջահասակ,
Յուպը ձեռքին մրայնակ.
Հիւանդ էր խիստ, մեղանխօլիկ,
Ոտերը կաղ անկոշիկ:

Ինձ թվում է օտարական,
Թշուառ, գուցէ ժան-Վալթան,
Նկատում եմ խեղճ մարդուն՝
Հետևում էր պ

Սառն օդից գոյնափոխված,
Մտաւ մէկ տեղ սարսափով,
Մնաց կաղնած, և մոլորված,
Ուր վաճառում էին «Հաց»:

Մտաբերեց իր որբ մանկանց
Նայեց իր շուրջ այլայլված,
Տեսնող չը կար, գաղտնագողի
Նա վերցրաւ մէկ «Սև հաց»:

Սողաց այն տեղ օձի նման,
Հետախուզող սատանան.
Բռնեց օձքից, ձգեց իւր հետ...
Չը կար նրան մէկ պաշտպան:

.

Ա . . . Թ

Ձեռքերը խաչած արցունք թափում,
Ձունի հանգիստ ու դադար,
Ձը կայ մէկ կին մէկ արարած՝
Նրա նման շատ թշուառ:

Դժբաղդութիւնը ձեռք չէ քաշում,
Երբ նա մէկին կաշում է,
Իր խստութիւն շարունակում,
Ձի մեռցնում, տանջում է:

Խեղճ կինը հէնց սկզբից
Սե հագուստի մէջ մնաց.
Երբ հասակը տասն չորսից՝
Տասնհինգից չէր անցած:

Ամուսնուն հետ միայն ապրեց՝
Քանի ամիս, քանի օր,
Դոնէ շրջան չի բոլորվեց,
Այրի մնաց գլխակօր:

Այն այրի, տասնեակ տարի,
Սեղագետ և արտում.
Ունէր միակ արու որդի,
Աչքի լուսի մէջ պահում:

«Փառք քեզ Աստուած», միշտ կրկնում էր,
Հրճուանքը զգում, աղօթում.
Երբ իր գրկում նա տեսնում էր
Փափիկի մանուկը մեծանում:

Անցան տարիք, շրջան փոխուեց,
Հասունացաւ սիրելին,
Ուսում տվաւ և պսակեց,
Վերջը հասաւ փափագին:

Աւաղ, աւաղ չի տեսցին
Քաղցր տարիք և օրեր,
Թշուառ այրուն շուտ խեղդեցին
Անգութ բաղդի ճիրաններ:

Մարգասէր և ազնիւ տղին
Սպանեցին անխնայ,
Կրկին հարուած, սուգ վերստին,
Երկրորդ շրջան երկրորդ մահ:

Թէպէտ դժբաղդ նա հարուստ էր
Մեծ աւուր, գոյք, կայք ունէր,
Բայց հայ-թուրքի ընդհարումներ,
Դարձան վերջի դահիճներ...

ԾԱՂԻԿ

Երբ դու չը կաս լերանց լանջում,
Պարտէզներում և այգում,
Ինձ հաւատան չքնաղ ծաղիկ
2ը կայ զգացմունք իմ սրտում:

Բնութեան մէջ, երբ քո սիրուն
Տեսրիդ փայլուն գոյնզգոյն,
Աչքի առաջ չի երևում
Մարդիկ դառնում անասուն:

Աստուած քո մէջ չի խնայել,
Հոտաւէտ շունչ ներշնչել,
Եւ բոյսերի դշխոյ զրել,
Տարազներով զարդարել:

Թէ օրիորդ և թէ տիկին
Ունեն քեզ միշտ կուրծքերին,
Նորապսակ կոյսի գլխին,
Փայլ բաժանում ամէնին:

Թէ սրբավայր տաճարներում,
Թէ վեհանձանց սեղանում,
Փառքով պատուով զահաւորված
Տեղ ես բռնում վազերում:

Գուցէ ուրոյն մխիթարանք
Կամ արտասուաց առատ հոսանք
Դազաղների վրա տեսքդ,
Տխուր մօր տամ սփոփանք:

Սիրուն ծաղիկ, քեզ սուրբ պահիր
Ձեռքերից ձեռք... մի շօշափվիր,
Դու անարատ և կոյս մնան,
Տերեւներիդ տակ ծածկուիր:

Թող անմեղ ձեռք քեզ կտրի,
Տանի իրեն կուրծքին սեղմի,
Անուշ հոտովդ միշտ զմայլվի..
.....

1905.

Բնութեան մէջ հրաշքներ,
Կատարվում են շարունակ.
Ահեղ բնութեան գաղտնիքներ...
Են զանազան նօտաներ:

Ներգաշնակ են բնութեան,
Սարսափ ազդում մարդկութեան...
Ահեղատես երեոյթ,
Գուցէ բարիք են մարդկանց...

Անթիւ՝ են և տարազան,
Երեոյթներ բնական...
Ահ ու սարսափ կամ հրճուանք...
Յաճախ ներգործում մարդկան...

Առաւօտեան արշալոյս,
Երեկոյեան վերջնալոյս,
Եւ երփնագոյն աղեղը,
Մոլորվածին տալիս յոյս:

Ես տեսել եմ հիւսիսում,
Հրափառ երկինք գիշերում,
Բնութեան շքեղ այդ պատկեր,
Հիւսիսափայլ են կոչում...

Կայծակ, մրրիկ մառախուղ,
Երկրաշարժներ, հրաբուխ,
Հեղեղ, ժանդախտ, որոտմունք
Մեզ ներգործում մի սոսմունք...
Որքան աղէտ և սոսկում,
Հայնատարած աշխարհում...
Տարօրինակ երեոյթ
Միշտ կը տեսնենք մեր կեանքում...

ԽՈՒԼԻԳԱՆՆԵՐ ԵՒ ԲԱՇԻՐՈՒՋՈՒԿՆԵՐ

Այդ երկուորեակ ազգով՝ հաւատով
Հատ տարբեր են և՛ ըրենց գոյներով.
Մէկը գրում է աշից դէպի ձախ,
Միւսը ձախից աջ կարմիր թանաքով...

Ծովերը կարմիր... կարմիր են երկինք,
Կարմիր դարձած են և կանաչ գետինք,
Ամենայն մէկ տեղ մարդէներանց վրա,
Հոռում թափում են դառն մահու քրտինք:

Դողգոթա դարձած քաղաքներ-աւան,
Ծովեր ծառայում որպէս գերեզման,
Չար Յուլեանոսներ յարութիւն առած,
Տեսնում ենք անվերջ մահուան տեսարան:

Դուրս գանք միասիրտ երկոցունց առաջ,
Ջրահաւորված գոյն գոյն դրօշակով,
Դէ՛ հղբայրք, յառաջ, յառաջ ընդ յառաջ,
Թող մեզ զօրաւիգ լինի Աստուծոյ աջ:

Դժոգքի մէջ ենք որպէս Հռոմում,
Թռչունի ձայնից անգամ սարսափում,
Բաշիբուզուկներ և խուլիգաններ
Իրենց խումբերով աշխարհ տւերում:
Դէ՛ հղբայրք...

LE GENIE DE LA TURQUIE

Էլ չեմ մտնուկ անըստրառ,
Չեմ կաշկանդված և յիմար,
Անցան օրեր մանկութեան.
Դարձեալ վիճակ իմ թշուառ:

Ես մէկ ոգի առոյգ կի՛ն...
Ունեմ դրօշակ իմ ձեռքին
Լուսնեակակիր աստղանիշ,
Ըջանշան իմ ազգին:

Իմ սուլթաններ խնամատար,
Կործանեցին ինձ իսպառ,
Այսօր խաչած իմ ձեռքեր.
Չունեմ մէկ ուժ փրկարար:

Բայց ունեմ ևս շատ որդիք,
Թափառական և մարտիկ,
Ձէնքեր բռնած ձեռքերում՝
Դռում են և բղաւում...

«Բաւ է, բաւ է, ով մայրիկ,
«Ազատութիւն ենք խնդրում,
.
.
.
.
.
«Թող կոտորվին թշնամիք:

«Ունենք մէկ յոյս միայնակ,
«Միութիւն, ուժ անսայթակ,
«Ելնենք առաջ թշնամեաց,
«Զեռքիդ կարմիր զրօշակ:

«Սուր, հուր, զրահ սրբազան,
«Թող լինեն մեզ ախոյեան,
«Տուր հրաման, թշուառ մայր,
«Խորտակել ոյժ բանութիւն:

Բանութիւն

ԱՌՕՐԵԱՅ ԿԵԱՆՔ

Երբ քայքայվեց իմ կեանքի նաւակ,
Երբ փոխուեց նախկին օրերիս վիճակ,
Բազդը ինձանից երեսը շրջեց,
Թողելով ընկեր, վիշտ սուգ և տանջանք:

Միտքս թե առաւ շրջեց ամեն տեղ,
Իմ թշուառութեան չը դաւաւ մէկ տեղ.
Քաջ իմանալով ունայն է աշխարհ...
Վերջապէս գտի մէկ դարման գօրեղ:

Ընտելացի ես թոյնալի կեանքին,
Հոգ և հեծութիւն ինձ ընկեր դարձին,
Քրիստոնէական համբերութիւնը,
Մորմոքված սրտիս ներգործում է ուժգին:

ԻՄ ԿՏԱԿԸ

Երբ իմ սիրտս չէ բախում,
Սրեան շրջան կանգ առնում,
Երբ չը կայ շունչ իմ անգում. *u*
Չգիտեմ հոգիս ուր կոչում...

Թող ինձ տանեն գերեզման,
Թող ինձ լափի չար գազան,
Թող ինձ քցեն ծովի մէջ,
Մնունդ դառնամ Կէտ ձկան:

Երբ մէկ հարուստ է մեռնում,
Դագաղը... տաճար են տանում,
Ժամերգութիւն կատարում.
Փառքով հողին են յանձնում:

Եւ զուգահետ այն օրում,
Եկեղեցու մէկ խուցում.
Քանի տարվայ ծառայող
Յանկարծ հողին է փչում...

Դիակը դեռ չը սառած,
Դագաղը քաշտամ գերեզման
Քցում մէկ փոս զայրացած...
Որպէս չումից վախճանված...

«Երբ յաւիտեան կը փակվին,
«Արցունքով լի աչքերս,
«Եկեղեցում «գատեա»-ի
«Կարիք չունի իմ հոգին:

«Թող իմ մարմին անփոփոխ
«Աղքատների դագաղում.
«Մէկ քահանայ ինձ տանի
«Հողի մէջը թաւալի:

ԻՄ ՏԱՊԱՆԱՔԱՐԸ

Իմ հանգիստը հանդիստ չէ,
Ես անհանգիստ պարկած եմ,
Սրտիս հոգոյս վշտերում
Եռում եմ ու տոչորվում:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Սիրտս տխուր, կեանքս թշուառ, յոյսս
Վաղուան օրի վրայ,
Անցաւ գիշեր, սարսափելի նոր վէրք բուսաւ
սրտիս վրա,
Ո՛հ երանի... հազար ափսոս անցած կեանքիս
անդարձ օրին,
էլ չը կայ յոյս, այսուհետեւ՝ տեսնել անցած
օրից մէկին:

Միտքս ծով է ալեկոծված, սրտիս մէջը
Թոյնով լցված,
Հոգի չունեմ, մահ եմ ուզում, մահն էլ է ինձ-
նից զղված,
Նայում շուրջս, կին եմ տեսնում, դառն ջրով
աչքը լցված,
Մի արտասովի: Թշուառ դու կին, հոգոյդ հա-
տոր... Թռաւ գնաց:

Այո՛ թռաւ, ուր սլանում մտածների ան-
մահ հոգիք,
Անհուն բնութեան՝ անեզր ծովում ընդ միշտ հանգ-
չում մարդկանց հոգիք,

Կեանքը մահ է... մահը կեանք է, մեզ անյայտ
է՝ այդ վեհ զազտելիք.
Երբ մեռնում ենք, նոր հար ծնվում, մենք կը
տեսնենք մեր սիրելիք:

Դիւիջան 1909 Օգոստոսի 21

Վ Ե Ր Զ

Յ Ա Ն Կ

ԵՐԵՍ

1. Խրիստինէին.	2
2. Օր և գիշեր.	4
3. Ծովի բողոքը.	6
4. Երկու զազադ.	8
5. . . . ին.	10
6. 1905 Արցունք և խաչ.	11
7. 1905 Թիւր.	12
8. 1905 Սէր և երգում.	13
9. Ղուկաս աւետարան.	15
10. † Խահակ Ժամարեան.	16
11. Անգուլթ Արաքս.	18
12. Սիրտ.	21
13. Յ. Ժ. Փարոս.	22
14. . . . ին.	23
15. Կեանքի ակիքներ.	26
16. Բողոք.	29
17. Չորացած կաղնի.	30
18. Երկոտանի.	31
19. † Աշխէն և Միշա	32
20. Охтенский пороховой заводъ.	34
21. Истъ-истъ-ներ.	36
22. Ունայնութիւն.	38
23. Անողոր բնութիւն.	40

24.	Հայ ուսանողներ.	.	.	.	43
25.	† Երազ.	.	.	.	45
26.	Դեկդեմբերի 24.	.	.	.	48
27.	Ա. . . . Թ.	.	.	.	50
28.	Ծաղիկ.	.	.	.	52
29.	1905.	.	.	.	54
30.	Խուլիգաններ, բաշխուղուկներ.	.	.	.	56
31.	LE GENIE DE LA TURQUIE.	.	.	.	57
32.	Առօրեայ կեանք.	.	.	.	59
33.	Իմ կտակը.	.	.	.	60
34.	Իմ տապանաքարը.	.	.	.	62
35.	Վերջաբան.	.	.	.	63

Վ Ր Ի Պ Ա Կ Ն Ե Ր .

	Սխալ	Ղղիղ
11.	Եր. 15. Տ. Թիւրք	Թուրք
14.	» 12. Կուրացնու մ	Կուրացնում
15.	» 8. մեզ	մե
16.	» 9. Մանածիւղ	Մանածիւր
16.	» 11. Արշակունի	Արշակուն

2n

24604

2013

